22 maj 2015

Till Björn Wettergren, f.d. ordförande i Svenska Barnläkarföreningen

ADHD-diagnoser och narkotikaklassad psykostimulantia – vad hände på 15 år?

Jag skriver det här för att avsluta en nästan 15 år gammal kommunikation. Som du kanske vagt kan dra dig till minnes fick du, i rollen som ordförande för Svenska Barnläkarföreningen (BLF), i mars 2001 ett ”klagobrev” från mig. Jag förfasade mig över att BLF instämde i kören som krävde censur på den debatt som följde i spåren på Eva Kärfves bok Hjärnspöken.

Jag kritiserade också att BLF verkade stödja ett dokument till Socialstyrelsens utredning som garanterad skulle innebära att man öppnade dörren för en omfattande förskrivning av centralstimulantia till barn.

I min kritik av Gillbergruppens dokument refererade jag bland annat till vad FN:s International Narcotics Control Board hade att säga i sin då just utkomna rapport:

> ”19: Det vetenskapliga framåtskridandet vad gäller förståelsen av de underliggande fysiologiska processerna för vissa hälsotillstånd såsom obesitas och attention deficit disorder (ADD) har varit långsamt de senaste decennierna. I frånvaro av effektiv behandling av orsaker fortsätter symtombehandling, varvid man i stor utsträckning använder amfetamin och amfetaminliknande mediciner (bantningsmedel av amfetamintyp och metylfenidat). Behandlingsindikationerna för och det medicinska bruket av dessa ämnen hade tidigare minskat till oansenliga nivåer, som ett erkännande av deras begränsade effektivitet och säkerhet. De placerades under strikt nationell och internationell kontroll. INCB har i sina rapporter pekat på de problem som kan bli följden av dessa ämnens förnyade popularitet, såsom denna återspeglas i den exempellösa ökningen i tillverkning och konsumtion i vissa länder. Det växande bruket av dessa ämnen för behandling av skolbarn och även förskolebarn, i frånvaro av allmänt accepterade och bestyrkta definitioner, diagnostiska kriterier och riktlinjer för sådan utövning, har på sista tiden gett anledning till oro.” [min översättning] (Report of the International Narcotics Control Board for 2000)

Det svar du gav var mycket intressant – speciellt när vi nu nästan 15 år senare tittar vad som hänt. Jag klipper därför in ditt svar i sin helhet (med mina betoningar). Du skrev:

> ”Bäste Janne! Ditt sätt att tolka vad som står i skrivelsen är inte i överensstämmelse med hur vi i BLF-styrelsen uppfattat den och Din tolkning ger på intet sätt utryck för var vi står i frågan. Jag kan bara upprepa för Dig vad jag skrev i mitt mail nämligen att **vi i styrelsen är överens om att det finns en liten grupp barn med svåra symtom, som förutom en rad andra åtgärder även är klart hjälpta av medicinering.** För att dessa barn skall få tillgång till för dem optimal behandling behöver det byggas upp regionala eller länsvisa kompetenscentra som på ett enhetligt sätt handlägger och följer upp dessa barn. Tvärtemot Din tolkning tror vi att sådana centra skulle säkra att det **bara är en strikt definierad grupp barn som får tillgång medicinering** och **säkra att ingen utvidgad eller okontrollerad förskrivning kommer till stånd**. När jag uttalar mig om olycklig massmedial polarisering menar jag precis som jag skrev till Dig att **om debatten blir för osaklig och snedvriden finns stor risk att de barn som verkligen skulle vara hjälpta av medicinering inte får tillgång till**. **Den INCB rapport Du hänvisar till beskriver situationer i länder med helt andra barnsjukvårds och barnhälsovårdssystem än vårt**. Tvärtom tror jag att just **vi i Sverige har stora möjligheter att kontrollera ev förskrivning på ett tillfredsställande sätt**.
> Vänligen!
> Björn!”

Och vi hoppar framåt till den rapport från Socialstyrelsen, ”Användningen av centralstimulantia vid adhd – utvecklingen regionalt och i riket”, som gavs ut den 20 maj i år, http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-5-12

Vi förstår snabbt att kritiken från FN:s INCB, om **”den exempellösa ökningen i tillverkning och konsumtion i vissa länder”**, som enligt dig aldrig skulle kunna komma att gälla Sverige, är i högsta grad träffande.

Vi hade tidigare (efter missbrukskatastrofen på 60-talet) till fullo levt upp till det INCB beskrev med orden: **”Behandlingsindikationerna för och det medicinska bruket av dessa ämnen hade tidigare minskat till oansenliga nivåer, som ett erkännande av deras begränsade effektivitet och säkerhet. De placerades under strikt nationell och internationell kontroll.”** Nu kan Sverige i stället beskrivas som ett av de länder som har den *högsta* förskrivningen både till barn och vuxna – och till missbrukare och kriminella (!) – av narkotikaklassad psykostimulantia.

Du skrev om ”**en liten grupp barn med svåra symtom”** som är **”klart hjälpta av medicinering”,** om en **”strikt definierad grupp barn som får tillgång medicinering”,** och vikten av att **”ingen utvidgad eller okontrollerad förskrivning kommer till stånd”.**

Och vad ser vi idag? Jo att en tiondel (!!) av ALLA pojkar 10-17 år i vissa kommuner får narkotikaklassad metylfenidat (Concerta, Ritalin, Medikinet).

Vi kan väl med viss cynism säga att det kanske hade varit bra om debatten fått fortsätta – att de som förutspådde just den här framtiden inte avfärdats som ’**osakliga och snedvridna’**, och censurerats.

När jag tittade efter adressen att skicka det här brevet till, blev jag riktigt paff! Jag hade tidigare i läkemedelsregistret sett att **Gävleborgs län nu nått förstaplatsen i landet i förskrivning av psykostimulantia till pojkar 10-14 – där 9 % (!!) av pojkarna i denna åldersgrupp förra året fick psykostimulantia (metylfenidat, atomoxetin)**. Nu såg jag i Socialstyrelsens rapport att **förskrivningen för den lite större åldersgruppen pojkar 10-17 år i Gävle *kommun* var 9 %, i Sandvikens *kommun* 10 % – och det enbart av *metylfenid****at*** (inte räknat annan psykostimulantia).

Och det (o-)lustiga sammanträffandet var att jag, när jag sökte din adress, fann att du just tagit över chefläkarposten vid just Länssjukhuset Gävle-Sandviken, från att tidigare varit ansvarig för Barnverksamheten i Gävleborg. Du är med andra helt införstådd med de förhållanden jag beskriver.

Vill avslutningsvis säga att det här brevet *enbart* är riktat till dig som f.d. ordförande för Svenska Barnläkarföreningen, inte till dig som chefläkare för länssjukhuset.

Jag vill inte ens ha svar på det, det riskerar bara att bli ett konstlat försvarstal för något som inte kan försvaras. Jag vill bara få över att det som många kritiker sade för 15 år sedan tyvärr stämde, och gör också informationen i brevet känd för alla andra tänkbart intresserade.

Ingen hade varit gladare än jag om det jag skrev till dig 2001 hade visat sig felaktigt. Men tyvärr, FN:s kritik om exempellös ökning i tillverkning och konsumtion gäller i allra högsta grad Sverige, och ”mest exempellöst” är förhållandena i Gävleborgs län.

Vänliga hälsningar
Janne Larsson
skribent/researcher